

VÍCTOR SUNYOL:
ARTICLES, PRÒLEGS, DISCURSOS I ALTRES ESCRITS (I)

Fa uns dies, amb motiu de la presentació d'*Articles...* a Vic, Miquel Tuneu comparava l'esplèndida solapa que Sunyol va escriure per a aquesta edició amb el conegut poema *If* de R. Kipling. Deia que ambdós poemes –Tuneu, en una fina acrobàcia provocadora, va afirmar que l'únic «poema» pròpiament dit del llibre sunyolià era, justament, la solapa del volum– tenen una estructura semblant: un encadenament de condicionals rere els quals s'amaga un discurs moral. En el cas del poeta hindú, deia, es tracta d'una lectura positiva, confiada, de la vida; en el cas de Sunyol, però, cal veure-hi un discurs desconfiat, una moral de derrota.

Jo no comparteixo pas aquesta opinió, i així vaig palesar-ho en l'acte de presentació –acte que es va concebre com un debat a propòsit de la «Literatura i els límits» i que va resultar molt suggerent i creatiu, ja que va comptar amb una molt activa participació del públic.

No crec que el discurs de Sunyol pugui ser vinculat a la moral de derrota, sobretot en oposició a la moralina *llobatona* de Kipling, simplement pel fet que es tracta d'un discurs que tracta d'inscriure's en la modernitat: «el poeta no segueix camí, a cada passa l'inventa i l'oblida». Aquest fragment que encapçala el llarg text (poema? –Tuneu *dixit*) és seguit, tot «copiant dels llibres» (propis), per una trentena de sentències que constitueixen, a parer meu, la interrogació més fascinant i creativa que mai la poesia catalana moderna ha fet –i s'ha fet– sobre el discurs poètic.

Estructurat en tres apartats, que es diferencien perquè la primera sentència (vers?) de cadascuna d'ells comença amb majúscula, aquesta «còpia de llibres precedents» se situa en aquell rasant entre pensament i poesia, aquell discurs que Peter Handke, Maria Zambrano i, a casa nostra, Nelly Schnaith, han conreat amb gran mester i que és la pràctica creativa que, crec, correspon a la modernitat.

«Si res no representa» ... «si només en la presentació pot haver-hi

representació» ... «si $N=N\pm 1$.» (és a dir, una cosa és igual a allò que es diferencia d'ella mateixa: matemàticament impossible des de l'escolàstica, la sentència ens remet immediatament a la necessitat de reinventar una nova àlgebra –una nova semàntica, un nou llenguatge. Cal establir unes altres relacions entre el llenguatge i el real. Tot el que sabem, tot el que fem servir per dir allò que creiem saber, ha esdevingut no apte. «Si les paraules ja no serveixen de res, ensenyame'n unes altres», diu Clov a Hamm a *Final de Partida*). «Si el límit, la fondària, és la superfície, és el llenguatge» ... «si escriure comença en passar el límit darrer» ... «si dir és només tornar la paraula al silenci origen» (l'*absència* defineix l'àmbit conceptual del silenci, marc de referència, indret on neix i es desenvolupa la *presència* de la paraula: *Words, after speech, reach / Into the silence* ens va ensenyar T.S. Eliot). Per acabar, «Si...», expressió màxima del dubte, de l'incert, però també de l'obra oberta; «el poeta no passeja per jardins, escala difícils parets sense via».

Cadascuna d'aquestes tres parts sembla correspondre's amb les tres parts en què s'estructura el llibre: « $N=N\pm 1$ », «Registre d'activitats» i «Altres escrits dels quals es té notícia». Després m'hi referiré breument, però ara vull remarcar que aquest text, escrit a guisa de pròleg, està cridat a esdevenir un punt de referència inexcusable de la pràctica poètica de la modernitat: ben allunyada de la identificació d'una concepció de la poesia com a escriptura repetitiva –sempre a la baixa– de models «provats» que tenen el seu origen en la proliferació de les escorrialles del romanticisme més kitsch, l'obra de Sunyol aplanava el camí a l'hora de comprendre quina mena de poesia és possible (si encara és possible) escriure: mai més res no tornarà a ser com abans: el futur arriba amb l'obra sunyoliana, que se'ns presenta disfressada de *crisi*.

Es tracta –ja ho he dit i escrit en altres ocasions– d'un discurs radical, en el sentit que el poeta sap que la poesia és tot just una supervivència (Valéry, que el poeta –a les envistes del segle vint-i-u– només pot sentir-se seduït pel *joc de fer literatura*, un «fer com si», una volta destruït, anorreat, el llenguatge. D'ençà de von Hoffmannsthal i

Wittgenstein hi ha hagut massa trasbals com per restar impassibles: tot poeta s'interroga sobre la poesia –la posa, es posa ell mateix, en qüestió: «cap discurs pot deixar de fer-se al·lusió a si mateix» (N.Schnaith)– i, alhora, experimenta a propòsit dels límits del (seu) llenguatge tot (d)escrivint una poètica.

Això és el que fa Sunyol a *Articles...* Però també fa més: avançant pel camí del dubte s'introdueix pels territoris de les arts plàstiques (el/s llenguatge/s i el/s procés/sos de les arts), obre noves perspectives en la seva pròpia pràctica.

I, doncs, què és *Articles, Pròlegs, Discursos i Altres Escrits (I)*? Ja amb aquest títol Sunyol ens va voler deixar ben clar d'entrada que es tracta d'un llibre de llibres, una *summa* de treballs anteriors (i posteriors), de la qual ara tot just ens en mostra el primer volum.

La primera part, « $N=N\pm 1$ », aplega textos en els quals tot el que envolta el discurs i la llengua pren la màxima importància. Cal crear un nou discurs, cal una refundació del llenguatge. I qui millor que la poesia per fer-ho? «El veritable treball de la poesia és, envers i contra tothom, un treball de transgressió i de fundació de la llengua» (J. Dupin). Per això «pròtesi cal·ligrafia bastard»: el llenguatge és protètic, és cal·ligrafia –calc buit, operació fàtua–, és fill bastard: totes tres coses a la vegada. Per això, «després del riu, el riu»: un cop l'has passat, el riu el tornes a tenir al davant: de fet mai no es passa, el riu; quan creus que ho has fet, t'adones que ara és una mica més enllà. Mai no es franqueja la barrera del llenguatge i del discurs.

La segona part, «Registre d'activitats», ens mostra un seguit de textos que tenen uns títols neutres, com si fossin pur llenguatge administratiu. No podia ser altrament, atès que el poeta tracta de fer una relació d'activitats possibles. Cada títol, però, va acompanyat d'un subtítol que enuncia el tema del qual es parla. «Plec de condicions prèvies (didàctica d'A)», «Disposicions transitòries (del real i de la representació)», «Relació que s'adjunta (davant del full)». «Segona clàusula addicional (cançó per a les apologies)», etc. en què bàsicament són analitzades les relacions de l'artista amb la seva obra, amb totes les circumstàncies que l'envolten. «Un text sobre l'art, sobre els

seus mecanismes, les seves manifestacions, els seus dilemes; un text sobre l'obra d'un artista. Un discurs teòric, amb tesis i argumentacions, realitzat a través de mecanismes lingüístics i expressius pertanyents a altres àmbits, bàsicament a la poesia, i amb els passos argumentals aïllats formalment i retòricament de maneres múltiples i diverses, units pel lligam intern de la disertació. Una exposició.» Els textos d'aquesta segona part, doncs, expliquen, però amb una manera de fer híbrida, perquè així és possible no traïr ni el discurs (la forma, el llenguatge) ni allò que s'assaja de dir. Híbrida, també, perquè no es tracta només d'explicar coses sinó també d'establir un discurs que possibiliti *dir*, utilitzant tots els recursos a l'abast: l'enumeració progressiva de coses, d'objectes, de visions, l'inacabable llista de gerundis a propòsit d'Opalka (el gerundi: el verb de l'acció continuada, on compta el temps –perquè hi ha acció– però on el temps és sempre present, simultani a l'acció: «el temps no és, el sóc»), les provatures de tota mena, la intertextualitat, el manlleu: Ausiàs March, Llull, Wang Wei, Ungaretti («i segurament altres més»).

La tercera part, «Altres escrits dels quals es té notícia», és una llista, però és més que una llista. Dóna la llibre la naturalesa (certa) de volum que recull part d'una quantitat de textos, i que aquells que no hi són recollits també en formen part, i bé cal consignar-ho. Una globalitat de la qual el llibre n'és un fragment –ja ens ho indica així el títol– i que no és ni tancada ni completa: per exemple, el text número 9 se sap que existeix, però no se'n sap res de res; el 28, i darrer, només està inventariat, però segurament, encara no ha estat escrit; el 23 sabem per les dates, que no ha estat acabat, encara; el 5 és una versió prèvia d'un altre text, etc. Ens dóna clarament la idea de trobar-nos al davant d'una obra inconclusa, que es va fent, que ara es mostra així però que podia ser radicalment diferent: «If this, then that» (Baldessari), la citació que tanca el llibre, il·lustra aquesta voluntat d'obra oberta: la solapa podria ser *If this* i el llibre, *that*. Això és tot.

ANTONI CLAPÉS